

“Wet Voorschriften vrijstelling leerplicht bij richtingbezwaren”

Van: Drs. A.J. Dingemanse

Datum: Poortugaal, 16 juli 2020

Geachte lezer,

Mijn twee zoons zijn geboren in 2009 en 2011. Samen met mijn vrouw heb ik in 2013 de keuze gemaakt om ons te beroepen op richtingbedenkingen. Wij zijn tot de stellige conclusie gekomen dat de grondslag van het onderwijs op geen van de scholen in onze omgeving passend is bij onze eigen geloofsovertuiging en beroepen ons derhalve rechtmatig op de vrijstelling uit Leerplichtwet 5 sub b.

Historisch perspectief (recente parlementaire geschiedenis)

Om het onderhavig wetsvoorstel in enig historisch perspectief te plaatsen wil ik graag de aandacht vestigen op de voorstellen die sinds het geboortjaar van mijn oudste zoon de Tweede Kamer hebben bereikt.

1. Minister Van Bijsterveldt onderzocht in 2010 het thuisonderwijs op verzoek van de Kamer. Zij schreef op 13 december 2013 het volgende:

“Uit de onderzoeken komt naar voren dat er in de praktijk geen sprake is van een zorgelijke situatie voor kinderen die zijn vrijgesteld van de leerplicht op grond van richtingbedenkingen. Het aantal vrijgestelde kinderen is bovendien zeer klein. (Wettelijke) maatregelen kunnen buitenproportionele uitvoeringskosten en administratieve lasten opleveren en kunnen een ongewenste aanzuigende werking hebben. Daarom acht het kabinet het niet noodzakelijk en disproportioneel om aan de geldende wettelijke bepalingen inzake vrijstelling van leerplicht op grond van richtingbezwaar voorwaarden te verbinden op het gebied van de kwaliteit van thuisonderwijs en toezicht daarop.”

2. Dezelfde minister Van Bijsterveldt achtte zich medio 2011 geroepen om het standpunt van het kabinet te herzien. Dit naar aanleiding van de mededeling van een groep ouders van een islamitische school die met sluiting werd bedreigd, dat zij zich op de regeling wegens richtingbedenkingen zouden beroepen. Het standpunt van het kabinet was toen dat er enkele aanvullende voorwaarden verbonden zouden moeten worden aan de vrijstelling, te weten:

- De ouders zijn jaarlijks verplicht schriftelijk te verklaren vervangend onderwijs aan te bieden.
- Ouders dienen jaarlijks een plan van aanpak te maken, waarin staat hoe zij het vervangende onderwijs voor hun kinderen vormgeven.
- De ouder(s) die een beroep doen op vrijstelling van de leerplicht moet(en) een erkend certificaat of diploma overleggen waaruit blijkt dat zij de Nederlandse taal beheersen minstens op referentieniveau 3F (lezen, schrijven, spreken, spelling) of daaraan gelijkwaardig.
- Verder moeten ouders aan een externe deskundige advies vragen over het plan van aanpak.
- Bij de aanvraag voor vrijstelling moet dit advies worden overlegd.
- De leerplichtambtenaar voert jaarlijks een (voortgang)gesprek met de ouders. Het kind dient bij dit gesprek aanwezig te zijn.

3. In juli 2013 publiceerde staatssecretaris Dekker een voorstel waarin hij onomwonden stelde dat hij van plan was de regeling richtingbedenkingen geheel te schrappen:

Ik ben ervan overtuigd dat het recht op onderwijs het beste gegarandeerd kan worden als alle kinderen naar school gaan. Op deze manier krijgen kinderen een brede sociaal-emotionele ontwikkeling. Door de omgang met leeftijdsgenoten en volwassenen leren zij al op jonge leeftijd dat zij onderdeel uitmaken van een bredere maatschappij. Ik zal de vrijstelling op grond van richtingsbedenkingen dan ook laten vervallen en zal een wetsvoorstel hiertoe voorbereiden. Dit wetsvoorstel komt in de plaats van de eerdere toezeggingen van minister Van Bijsterveldt met betrekking tot thuisonderwijs. Ouders behouden uiteraard de mogelijkheid om een particuliere school op te richten die aansluit bij hun godsdienst of levensbeschouwing.

4. De uitwerking van dit plan kon de goedkeuring van de Kamer niet wegdragen. Staatssecretaris Dekker publiceerde vervolgens in december 2016 het voorstel "Onderwijs op een andere locatie dan school" ter internetconsultatie. Op deze internetconsultatie kwamen vanuit het thuisonderwijsveld niet minder dan 189 (!) publieke reacties, in grote meerderheid ingediend door tegenstanders van het voorstel.

5. In het regeerakkoord van het kabinet-Rutte 3 (oktober 2017) is de volgende zinsnede opgenomen:

Thuisonderwijs dient te voldoen aan daarop toegesneden eisen voor kwaliteit, bekwaamheid, burgerschap en veiligheid. Dit wordt wettelijk geregeld. Hierop wordt toegezien door een gespecialiseerd onderdeel van de Onderwijsinspectie.

En nu staan we hier en is het zomer 2020. Als woordvoerder van Vereniging Thuisonderwijsverbond heb ik sinds 2013 bemoeienis gehad met het wetgevingstraject. Ik heb deelgenomen aan vele overleggen, onder meer met de ambtenaren van OCW, onderzoekers van Ecorys, woordvoerders van Ingrado, de directie van de Raad voor de Kinderbescherming en uiteraard met de fracties in de Tweede Kamer.

Wat is het spijtig om dan te merken dat er in al die jaren eigenlijk geen echte interesse lijkt te zijn geweest (en nog steeds niet is) om het toezicht op onderwijs aan kinderen die thuisonderwijs krijgen te regelen op een wijze die eerst en vooral recht doet aan Grondwet artikel 23, lid 2:

"Het geven van onderwijs is vrij, behoudens het toezicht van de overheid en, voor wat bij de wet aangewezen vormen van onderwijs betreft, het onderzoek naar de bekwaamheid en de zedelijkheid van hen die onderwijs geven, een en ander bij de wet te regelen."

Wantrouwen jegens ouders

Ouders die hun kinderen niet op een school inschrijven maar zich in plaats daarvan beroepen op vrijstelling zitten jarenlang al bij voorbaat in het verdachtenbankje. De gedachte dringt zich op dat de schrijvers van het onderhavige wetsvoorstel van mening zijn dat kinderen vooral tegen hun eigen ouders beschermd zouden moeten worden, en dat dit de primaire taak is van de overheid. Daarvoor biedt de formulering van Grondwet artikel 23 lid 2 bijster weinig houvast.

Hoe ironisch is het dat thuisonderwijs blijkens het huidige voorstel niet wordt betiteld als een "bij wet aangewezen vorm van onderwijs" in de zin van het Grondwetsartikel, maar dat men wel de onderwijzers (die in het geval van thuisonderwijs ook de ouders zijn van de jongere!) meent te moeten onderzoeken op bekwaamheid en zedelijkheid. In het wetsvoorstel zijn maar liefst drie (!) verschillende manieren opgenomen om de veiligheid van kinderen, nota bene bij hun eigen ouders thuis, te monitoren: (1) via de kwaliteitseis "een veilig leerklimaat", (2) door toezicht hierop middels

een bezoek van de inspectie en (3) in het vereiste gesprek met de leerplichtambtenaar in het kader van de Jeugdwet.

Het hele onderwerp 'veiligheid' is door diverse misstanden die breed werden uitgemeten in de publiciteit (geen daarvan gerelateerd aan thuisonderwijs op grond van een vrijstelling wegens richtingbedenkingen!) helaas een eigen leven gaan leiden, waar gewetensvolle ouders en hun gezinnen nu alleen maar hinder van ondervinden. De gepaste afstand die de overheid zou moeten eerbiedigen richting de persoonlijke levenssfeer (een grondrecht dat niet alleen in onze Grondwet verankerd ligt maar ook in diverse Europese verdragen) wordt hier niet in acht genomen.

Overigens: het "bij wet aanwijzen" van thuisonderwijs zou een belangrijke stap in de goede richting zijn: hiermee krijgt thuisonderwijs als onderwijsvorm bestaansrecht in de Nederlandse wetgeving, en wordt het ook opengesteld voor alle ouders die thuisonderwijs verkiezen boven schoolonderwijs.

Of daarmee de "bekwaamheid en zedelijkheid" ook onderzocht moeten worden waar het om ouders gaat die hun eigen kinderen onderwijzen is weer een heel andere vraag. De Grondwetgever heeft ten tijde van het opstellen van dit artikel (in het jaar 1848, ruim vóór de Leerplichtwet werd aangenomen) louter gedacht aan leerkrachten die het onderwijs ter hand nemen als beroep in loondienst van de overheid en/of een schoolbestuur.

Ik roep de minister op om het wetsvoorstel op dit punt grondig te herzien en in overeenstemming te brengen met de grondwettelijke kaders die er zijn.

Van rechtswege

De vrijstelling wegens richtingbedenkingen volgt uit de wet, indien aan de indienings- en vormvereisten uit de artikelen 5, 6 en 8 LpW wordt voldaan. Dit betekent dat er van rechtswege vrijstelling tot stand is gekomen zodra het beroep op vrijstelling rechtmatig is ingediend bij het college B&W van de woongemeente.

Een vrijstelling die van rechtswege tot stand komt, kan niet aan voorwaarden worden onderworpen. De vrijstelling zelf (en de strafrechtelijke handhaving die tot nu toe werd toegepast) zijn dus ongeschikt als 'stok achter de deur' om ouders te motiveren hun onderwijs in te richten volgens de eisen die de overheid daaraan stelt. Dit vraagstuk is reeds uitvoerig behandeld door Mr. Joke Spering in haar proefschrift "Moet jij niet naar school?" uit 2010¹. De aanbeveling van Dr. Spering is dat ouders bij hun beroep op vrijstelling dienen aan te geven "dat het kind onderwijs ontvangt."

Is er dan geen enkele manier om toezicht te houden op onderwijs dat ouders hun kinderen aanbieden bij een vrijstelling? Persoonlijk accepteer ik als ouder dat de overheid krachtens het hierboven geciteerde Grondwetsartikel het recht heeft om dat toezicht wel in te stellen. Mijn thuisonderwijs is immers "onderwijs" en valt dientengevolge onder de "vrijheid van onderwijs" en dus ook onder het "toezicht door de overheid."

Nederland is echter een vrij en democratisch georganiseerd land. Het uitoefenen van druk door middel van het dreigement van handhaving in het strafrecht of zelfs het ontnemen van een vrijstelling die van rechtswege tot stand is gekomen past daar niet in.

Graag breng ik op dit punt de minister in herinnering dat er tot 1969 een wettelijke regeling bestond waarbij vrijstelling van de schoolinschrijving mogelijk was op grond van "voldoende huisonderwijs".

---

¹ <https://repub.eur.nl/pub/20980/>

Wellicht herinnert hij zich ook nog een Algemeen Overleg in 2011 waarin hij, toen als Kamerlid Slob namens de ChristenUnie, het volgende stelde²:

“Als je iets wilt toetsen en als je toezicht wilt houden, moet het wel een verankering in de wet hebben. Dat is op dit moment niet het geval, want het is er in 1968 door de Partij van de Arbeid met een amendement uit gesloopt. Wil de heer Biskop het recht op thuisonderwijs – toen heette het nog huisonderwijs – terug hebben in de wet, met daaraan gekoppeld een bepaalde vorm van toezicht, of niet? (...)”

Welnu, ik geef minister Slob ter overweging dat de wet sinds 2011 nog niet is gewijzigd. De vrijstelling van rechtswege kan dus ook in 2020 niet aan nadere voorwaarden worden onderworpen. Geheel ten overvloede wijs ik erop dat ook nu in 2020 de weg open staat om opnieuw een vrijstelling in het leven te roepen op grond van “voldoende huisonderwijs”.

Ik roep de minister op om hierin een duidelijke keuze te maken, trouw aan de standpunten die zijn partij sinds 2011 bij monde van hemzelf huldigt.

Daarbij stel ik vast dat er naast een vrijstelling voor “thuisonderwijs” onverminderd behoefte blijft aan de bestaande regeling op grond van richtingbedenkingen. Als ouder die zich op richtingbedenkingen beroept verklaar ik mij bij deze bereid om in samenspraak met de vereniging Thuisonderwijsverbond waarvan ik lid ben, te komen tot een gebalanceerde vorm van toezicht op het onderwijs dat ik krachtens Grondwet artikel 23 lid 2 vrij ben te geven.

Twee rechtsgebieden doorkruisen elkaar

Het blijft in het hele wetsvoorstel onduidelijk hoe de twee rechtsgebieden waar deze wetgeving nu aan raakt (en waarop de onderhavige wetswijziging van toepassing is) zich tot elkaar verhouden.

Het is volgens het voorstel mogelijk om tegen een besluit/beschikking/verklaring van de Inspectie t.a.v. het onderwijs in bezwaar en beroep te gaan. Dit betreft het rechtsgebied bestuursrecht. Tegelijk blijft echter ook de Leerplichtwet van kracht en zal dus de handhaving van de Leerplichtwet via het strafrecht onverminderd blijven bestaan. De rechtspositie van ouders die zich op een vrijstelling beroepen wordt zo uiterst onzeker. Niet alleen zou er sprake moeten zijn van een opschortende werking wanneer men zich via bezwaar/beroep verweert tegen een besluit van de Inspectie, maar de gehele handhaving van vrijstellingen via het strafrecht is al jaren ontspoord.

Dit doet mij overigens denken aan de situatie in Rotterdam, waar ik woonachtig was toen voormalig wethouder De Jonge zijn 'kruistocht' tegen thuisonderwijs startte. Daar was niet alleen sprake van handhaving via het strafrecht maar werden de Jeugdwet en zelfs de Raad voor de Kinderbescherming ingeschakeld om gezinnen te dwingen mee te werken aan niet op de wet gebaseerde lokale eisen t.a.v. de invulling van het thuisonderwijs.

Tijdens de laatste begrotingsbespreking in de Tweede Kamer is op deze rechtsonzekerheid o.a. door de leden Bisschop, Bruins en Rog de aandacht gevestigd en is zelfs een motie aangenomen die dit

---

² <https://www.parlementairemonitor.nl/9353000/1/i9vvi5epmj1ey0/viob8ee9gcz1> Verslag van een algemeen overleg, gehouden op 31 maart 2011, inzake Thuisonderwijs - Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (VIII) voor het jaar 2011

aan de kaak stelt³. De minister heeft in dit wetgevingstraject een kans om dit in één keer recht te zetten door de koppeling met het strafrecht te verbreken.

Ook in dit opzicht roep ik de minister op om een duidelijke keuze te maken, welke wat mij betreft het toezicht op het thuisonderwijs volledig loskoppelt van de Leerplichtwet en geheel onderbrengt in het bestuursrecht.

Bijdrage Vereniging Thuisonderwijsverbond

Als lid en tevens woordvoerder van de Vereniging Thuisonderwijsverbond heb ik meegewerkt aan de reactie van deze vereniging op de internetconsultatie. Alle punten die door de vereniging zijn aangedragen steun ik van harte.

Speciaal het voorstel om Thuisonderwijs wettelijk te definiëren en de verenigingen in het veld een grotere rol toe te dichten bij het toezicht wil ik ook via deze weg onder de aandacht brengen, juist omdat aan het vrijwillig lidmaatschap van verenigingen voorwaarden kunnen worden verbonden die middels openbare statuten en huishoudelijke reglementen kenbaar zijn voor het publiek en de overheid.

Een vereniging is, net als een schoolbestuur, een rechtspersoon en zou het belang van de leden en de waarborging van het onderwijs bij de aangesloten leden prima kunnen verantwoorden richting de overheid. Dit geeft de gezinnen veiligheid en het zou voor de overheid toch voldoende inzage kunnen geven in het kader van toezicht conform Grondwet 23 lid 2. Bovendien zou het voor de overheid een enorme besparing betekenen als dit door het veld zelf wordt georganiseerd.

Luister naar de thuisonderwijzers

Tenslotte. Op het moment van het indienen van deze brief zijn er reeds 425 reacties geplaatst op de internetconsultatie. Gegeven de zeer beperkte groep thuisonderwijzers die Nederland kent is dat een monsterscore. Dit toont m.i. aan dat de minister met zijn huidige aanpak een open zenuw heeft geraakt. Ik roep ter afsluiting van deze reactie dan ook op om nogmaals, en dit keer met een veel ruimer mandaat en een daadwerkelijk open blik, met de thuisonderwijs organisaties in gesprek te gaan. Wij hebben al veel constructieve inbreng geleverd maar we zijn altijd bereid om voor een goede wettelijke regeling nogmaals naar Den Haag te komen.

Dank voor uw aandacht.

Hoogachtend,

Drs. A.J. Dingemanse
Poortugaal

---

³ <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/moties/detail?id=2019Z21774&did=2019D45297>